

A black and white photograph of a landscape in Colombia. The scene features a large, calm body of water, possibly a reservoir or a wide river, that fills the middle ground. In the foreground, there are rolling hills with sparse vegetation, including some trees and small structures. The background shows more distant hills under a cloudy sky. The overall tone is serene and natural.

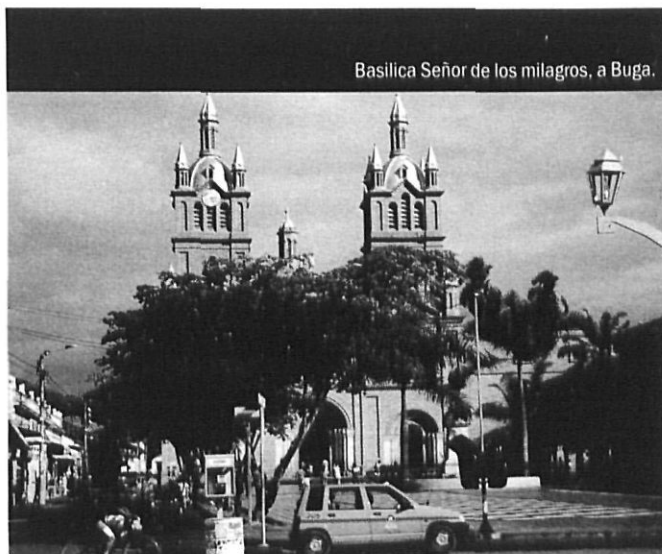
Colòmbia,

un paradís per sobreviure

Xavier Colomer-Ribot — De Colòmbia, fins no fa gaire temps el que en coneixíem més eren les trifulgues del narcotràfic, la producció i exportació de cocaïna o marihuana, la procedència dels enviaments, els més pocs, com fet exprés, que s'intercepten d'aquest país sud-americà. I per això es relacionava sovint la majoria de colombians que arribaven aquí amb narcotraficants o delinqüents. Però, ja més recentment, aquest és un dels països que s'ha incorporat –i s'hi ha consolidat definitivament– a la palestra dels malauradament assidus de les notícies d'actualitat dels mitjans de comunicació.

Primer va ser fa uns mesos, amb les teòriques converses de pau entre el govern de l'anterior president de Colòmbia, Andrés Pastrana, amb la inútil intervenció de la comunitat internacional, i una de les dues principals guerrilles que actuen al país, les Forces Armades Revolucionàries de Colòmbia (FARC), la més antiga de Colòmbia i d'Ibero-amèrica, d'ideologia marxista; amb l'altra, l'ELN (Exèrcit d'Alliberament Nacional), també n'hi havia hagut no feia pas gaire a Cuba. I més encara després de la ruptura d'aquestes converses, quan el fantasma de la guerra total va començar a cenyir-se sobre l'ombra de tot un país.

Però la República Colombiana, hereva de la ideologia il·lustrada de Simón Bolívar, és molt més que això. També és una terra de meravelles naturals espectaculars i admirables, monumentals, de paisatges paradisiacs, verges, de contrastos estranys i colpidors, de variats i deliciosos colors, olors i ritmes, de gent dolça, hospitalària i esplèndida, molt *beraca*,



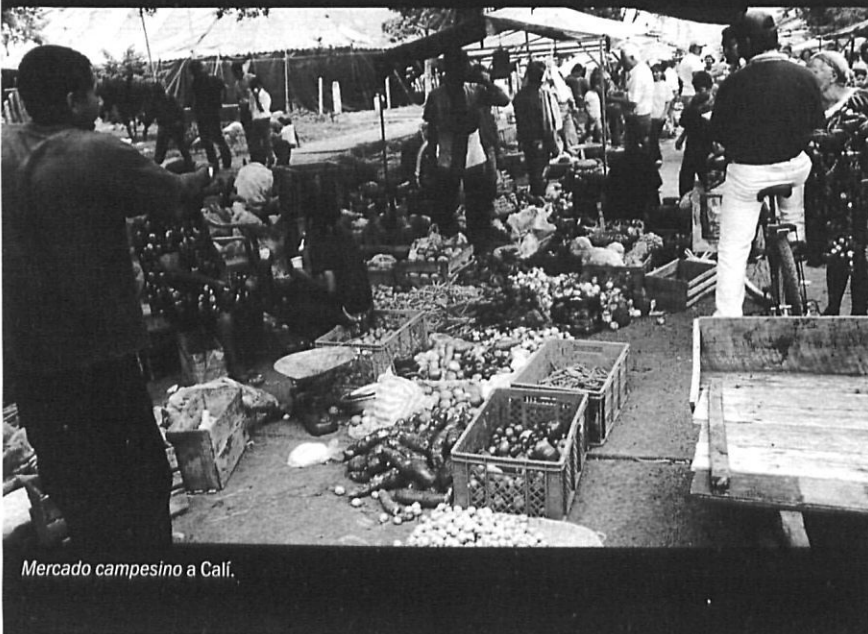
Basilica Señor de los milagros, a Buga.



Toenda del milagroso a Buga.



Estació de tren de Buga.



Mercado campesino a Cali.

com diuen ells –podríem traduir-ho per ‘lluïtadora’, fent honor al seu esperit guerrer–, que obre els seus braços a tot-hom que hi arriba, tot i que també excepcionalment bel·licosos, *bullosos*, en el seu llenguatge força diferenciat de l'espanyol peninsular, per cert, una barreja barreja més que curiosa. El cineasta Imanol Uribe deia a propòsit d'una estada a l'any 92: «Doncs llavors em va semblar el paradís. Era com *Cien años de soledad*, amb una gent fantasiosa i un paisatge de somni». Encara és un paradís, però en guerra. Potser com ha de ser.

Un país desconegut i castigat

Colòmbia –i els colombians– és, en la nostra opinió, un dels països més desconcertants –anava a escriure desconegut, almenys en l'essència– d'Amèrica del Sud, o si més no dels més castigats, en el seu cas, per la guerra i la pobresa, tot i ser un dels potencialment més rics del continent. En teníem alguna referència, moltes vegades poc concreta i menys fiable, de la guerra civil que pateix des de fa 38 anys; dels conflictes amb la guerrilla, l'exèrcit i els paramilitars, que ara sembla que s'estan desunint amb l'arribada del nou president, el liberal dissident Álvaro Uribe Vélez, presumptament vinculat a aquests últims grups; els atemptats amb bomba a les capitals com els de les FARC al palau presidencial de Nariño, a Santafè de Bogotà, la capital del país, en la presa de possessió d'Uribe, o els càrtels de la droga de Medellín o Cali –igual que allò dels *westems*, «Es busca»–, la que necessita el món *civilitzat*, començant pel seu mercat principal, els EUA i Europa. Precisament, ells la cultiven, però no en són els principals consumidors, és una font de subsistència, els serveix per sortir de la pobresa, de la misèria, perquè cada dia és una lluita per la supervivència i per esquivar la fam, la desocupació, la desesperació, la mort, i enganyar-la. I a Occident ja li va bé que sigui així, li convé que sigui així.

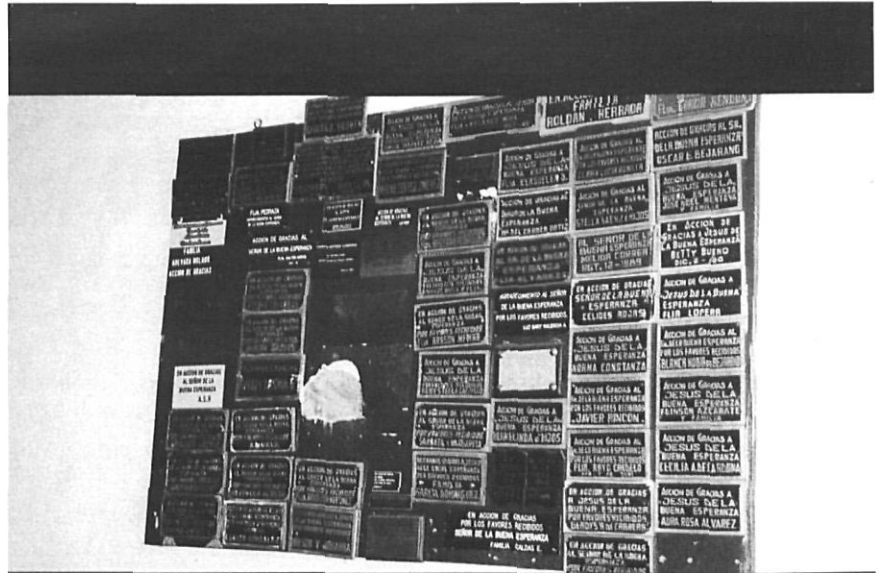
Hi podem trobar des d'una fleca i botiga de gelats i dolços que es digui La Rondalla fins a una cadena de supermercats anomenada Carulla, dones que es diuen Mireya o Nubia, que de les crispetes en diguin *crispetas* o *vitral* als vitralls i un col·loquial *pichar*. Fins i tot, una rara

semblança de la paraula catalana *obac* amb la txibtxa *ubaque*, que significa 'bosc de la falda'. I *haciendas* convertides en museu, les antigues masies dels potentats del país, com per exemple La Casa de la Sierra, a la sensacional vall del Cauca. És una part de la Hacienda El Paraíso, construïda al 1815 i venuda el 1828 a Jorge Enrique Isaacs, pare del poeta colombià. La casa la va adquirir el Departament de la Vall al 1953, i es va declarar Monument Nacional a final de 1959. S'hi recrea la novel·la romàntica *María*, de Jorge Isaacs, de pare jamaicà d'origen anglès i mare d'origen català, Manuela Ferrer. *María* és una de les novel·les cabdals del romanticisme universal. Tracta la història de l'amor frustrat de dos adolescents en el marc incomparable de la vall del Cauca.

Però també monuments com l'ermita de Santiago de Cali; la Catedral de Sal, de Zipaquirà; el barri colonial de la Candelaria, des d'on va créixer l'actual capital del país, el jardí botànic, el Museu de l'Or, el salt del Tequendama, el santuari de Montserrat, la plaça de Bolívar o el palau de Nariño, a Santafè de Bogotá; la catedral de la Sagrada Família, de Bucaramanga; les enigmàtiques pedres de la colonial Villa Leyva, semblants potser a les de Stonenghe; el Museu d'Antioquia i la donació de l'escultor Fernando Botero; el museu d'art modern La Tertulia; el Cerro de Nutibara; els parcs naturals de l'Amazones i d'arreu del país, que és com un immens parc natural, i d'altres indrets de prou rellevància com San Agustín, les illes de San Andrés i Rosario, Medellín, Cartagena d'Índies o Barranquilla.

Contrastos naturals

Colòmbia té 1.138.914 quilòmetres quadrats de superfície. Situada al nord-oest, és la porta d'entrada del continent sud-americà, del qual és el quart país més gran en extensió, i el 23è del món. A Europa, només Rússia és més gran. Es troba envoltat de les serralades Occidental i Central, als Andes, i l'Oriental, al nord. També és el país americà amb més sistemes orogràfics i amb el conjunt d'orografia litoral més alt del món. S'ha de destacar la Sierra Nevada de Santa Marta, al nord, i els no menys de 30



Plaques d'acció de gràcies de Jesús de la Buena Esperanza.



Mercado campesino a Cali.



Mercado campesino a Cali.

volcans actius i inactius de la serralada occidental, la més antiga de totes tres. A l'Oriental, hi trobem el *páramo* més extens del món, el de Sumapaz. A la part oriental, s'estenen les terres planes, *los llanos*, que comprenen un 60% del territori, una mar verda de 400.000 km², amb la conca amazònica a la meitat sud, una bella regió de boscos verges, rius cabalosos i animals estranys.

És una terra privilegiada. Té tots els climes, cinc, i tots els paisatges possibles. La mar Carib, alegre i assolellada, l'acaricia al nord, regió on trobem, tanmateix, l'ardent desert de la Guajira; a occident, s'imposa la majestuositat del Pacífic amb les seves immenses platges d'indescriptible bellesa als 1.600 km de costa que amaguen la selva imponent i humitejada al darrere. També cal esmentar els arxipèlags de San Andrés i Providencia, les illes del Rosario al Carib i les de Malpelo i Gorgona, al Pacífic. Més de 140 platges de molts tipus diferents es reparteixen entre els dos oceans, Atlàntic i Pacífic, sobre els quals cavalca, desbocada, Colòmbia: pesca, comerç, sol, platges i alegria inunden aquestes costes, i fan que sigui un país més que atractiu per al turisme, tot i que a vegades poc recomanable, no ens enganyem tampoc.

Disposa de grans recursos hídrics, grans rius i nombroses llacunes i zones pantanoses. Només Brasil i Canadà, a Amèrica, avantatgen Colòmbia en el nombre de rius que travessen el seu territori. Actualment, són navegables 8.180 quilòmetres de rius. L'Atrato és un dels més cabalosos del món. El riu Gran de la Magdalena o Magdalena és el principal del país i l'interandí més llarg d'Amèrica del Sud. Ha estat l'eix vertebrador de la nació, i facilitava la comunicació amb l'exterior i la sortida de productes tan importants per al país com el cafè al segle XIX. També hi ha el Cauca, el Vinagre, el San Juan i el Patia, aquests dos últims són el més llarg i el de més cabal, respectivament, de tots els que a Amèrica del Sud desemboquen al Pacífic. I d'altres són rius amazònics també cabalosos i navegables com el Caquetà, Putumayo, Apaporis i, limitant al sud amb el departament que porta el seu nom, el mateix riu Amazonas.

El 72% de la superfície colombiana, equivalent a 46 milions d'hectàrees,

representa la gran massa forestal del país. El fet que grans parts del país estiguin dominades per selves tropicals converteix aquesta zona en una de les més riques del món en espècies vegetals, insectes i aus. Colòmbia presumeix de ser el territori de més variada vegetació d'Amèrica, amb la major quantitat d'aus del món (2.700) i el tercer en varietat de lloros i guacamais. I un sistema de parcs nacionals naturals que n'agrupa una trentena. Al Parc Nacional de les Orquídies, la flor nacional, n'hi ha no menys de 200 varietats. Té més de 200 espècies de llangardaixos que conviuen amb tortugues, iguanes i caimans. I la granota cocoi és considerada la més verinosa del planeta. Aquesta i l'arlequí, que viu als *páramos* i que és la que es troba a més altura del món, són casos únics de la fauna universal.

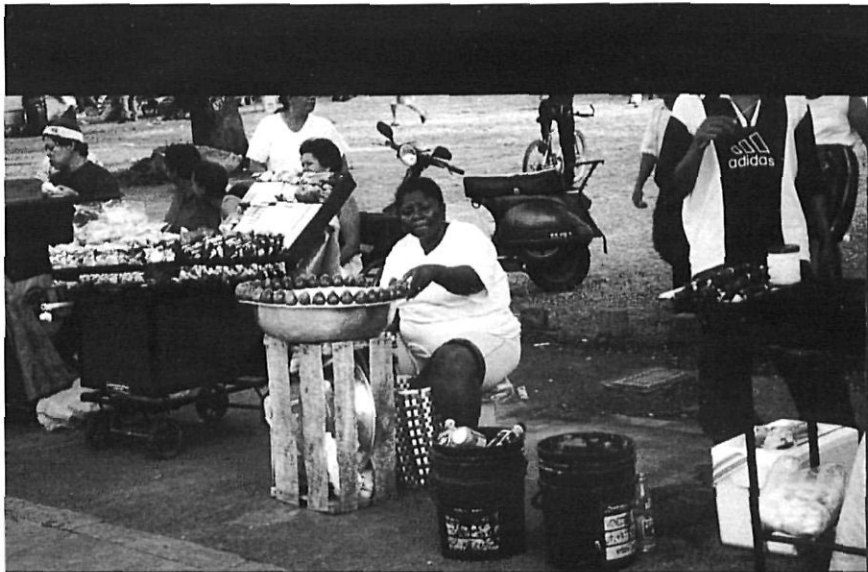
Contrastos humans

Aquests contrastos no són només geogràfics o naturals, sinó que s'accentuen en el terreny més humà. Els colombians es poden barallar per una trivialitat com el simple fet de posar algú la seva maleta a sobre de la de l'altre a l'avió, i sentir-se aquest comentari: «Es que este país no puede surgir de ninguna manera; los colombianos somos demasiado bullosos». És a dir, de sang molt calenta, en tots els sentits. I passar, en un dia, del drama de la mort del nen de 10 anys Andrés Felipe Pérez —això passava a Guadalajara de Buga (vall del Cauca) el 18 de desembre de 2001—, d'un càncer que li van descobrir quan tenia sis mesos, a la més gran celebració l'endemà, la mateixa nit després del seu enterrament, del campionat del futbol colombià que va aconseguir l'Amèrica de Cali. És un clar exponent de les seves contradiccions. Només és un exemple triat a l'atzar que vam viure en el nostre segon viatge a Colòmbia, on la gent no deixava de meravellar-nos encara més que en el primer. Andrés Felipe va morir sense que les FARC accedissin a alliberar el seu pare, el caporal de la Policia José Norberto Pérez, segrestat el 17 de març de 2000, perquè es complís la seva darrera voluntat d'abraçar-lo.

Entre la multitud que es va aplegar al comandament de la policia de Buga

per visitar el cos ja sense vida d'Andrés Felipe, molts nens i nenes companys seus van voler dir-li l'últim adéu. Entre ells, John Escobar va llegir aquesta carta: «Señor Andrés Pastrana, pese a que todos los colombianos tenemos la esperanza de ver un país tolerante, pudo más el orgullo y la intolerancia de quienes gobiernan este país que el clamor de un niño agonizante». El govern del llavors president Pastrana tampoc va accedir a canviar el caporal per un guerriller empresonat, tal com exigien les FARC. I així es va convertir en màrtir i símbol nacional, plorat per tot un país com a mostra de la manca d'escrúpols de totes les parts, tal com deien algunes pancartes als afores de la Basílica del Señor de los Milagros —el Crist negre—, de Buga, on es van fer les exèquies: «Pudo más el odio y la maldad de Marulanda [cap de les FARC] que el deseo de todo un pueblo de cumplir su última voluntad» i «FARC, si no les conduce el dolor de un niño agonizante, entonces ¿qué les conduce?» Mentre enterraven el cos del malaurat nen, el president de l'estat colombià visitava Buenaventura, situat a unes tres hores de Buga. La seva mare, Francia Edith Ocampo, vençuda pel dolor, s'hi va referir, segons informava el diari *El Tiempo*, per afirmar: «No solamente ellos [la guerrilla], todos aquellos pudieron hacer algo, los que tuvieron el poder y no lo quisieron hacer; muchas gracias por no haber hecho nada. Ellos pidieron el canje de un guerrillero, no más, y no lo quisieron hacer». Són fets com aquests els que han portat el poble colombià no només a desconfiar dels seus polítics, sinó a rebel·lar-se contra la mateixa guerrilla, com va succeir durant aquella època nadalenca en diferents pobles de Colòmbia. Més endavant, les FARC van iniciar una gran ofensiva amb l'arribada a la presidència del país d'Uribe Vélez i anunciar aquest les seves noves propostes per lluitar contra la guerrilla, el narcotràfic i la corrupció de la classe política. El pare d'aquest nen, José Norberto Pérez, el van trobar mort uns mesos després.

Aquell mateix dia, dimecres 19 de desembre de 2001, a les envistes de Nadal, els diables vermells de l'Amèrica guanyaven per 2 a 0 el partit de tomada al Nacional de Medellín contra el Pas-



Venedora de chontaduro a la Feria de Cali.



Cap d'any a Buga: cercavila amb motos.



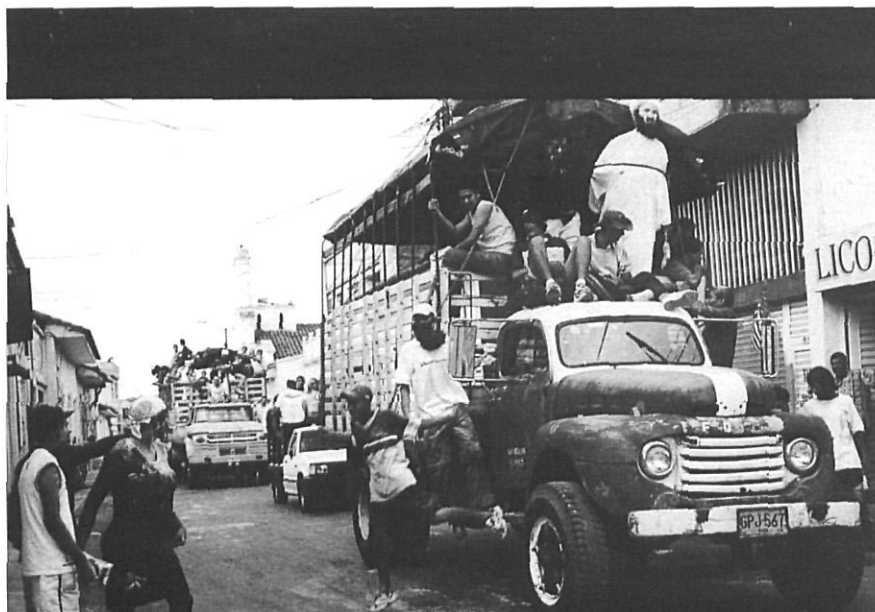
Desfilada a la Feria de Cali.

cual Guerrero de Cali, davant de 42.000 espectadors. «Mirá vé por Bi», deien els titulars dels diaris esportius, per animar el seu equip a guanyar el bicampionat. I al vespre explotava la bogeria, el fanatisme, «l'orgull d'un poble», tal com diu l'eslògan de l'América. Ja feia dies que s'anava gestant l'ambient d'eufòria i de festa dels aficionats, i aquell vespre tot eren samarretes vermelles, a Buga, al Departament de la vall del Cauca, a qualsevol indret, escoltant amb ànsia la ràdio, o els que podien, veient el partit per cable. Després, en acabar el matx, els aficionats es van llançar al carrer, i la celebració va ser sorollosa i inigualable, amb petards, i la farina que es llencen uns als altres en les celebracions; i no podien faltar tampoc les ampolles i els tetra-brik d'aiguardent, de l'Aguardiente Blanco del Valle, fet de canya de sucre, la beguda nacional, imprescindible, embriagadora, com les dones, que són d'una gran bellesa, tal com relaten els espanyols que van arribar en aquella terra en les cròniques sobre els indígenes que hi van trobar. Poca cosa ha canviat, ni hi ha perspectives que canviï.

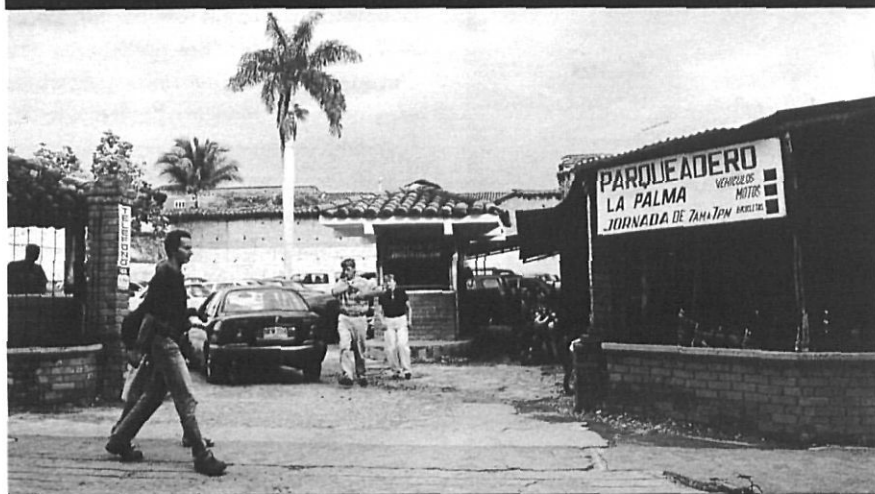
Nadal a Colòmbia

El Nadal també és diferent, un joc de festa, color, ritual i celebració religiosa. El poble colombià és molt pietós, gairebé fins al fanatisme, heretat de la colonització espanyola, tot i que amb una barreja de superstició i unes creences ancestrals profundes, potser inconscients, que els dominen i condicionen. Per això per a ells el Nadal és època d'exaltació religiosa, però que va acompanyada de la celebració festiva pròpia d'un poble alegre i esperançat per excel·lència, malgrat tot. Comencen a festejar-lo el 7 de desembre amb la festa de l'*Alumbrado*, que consisteix en l'inici de la il·luminació de Nadal i a encendre espelmes al carrer que cremaran durant tota la nit. Tots els barris de les ciutats i els pobles del país fan un gran esforç en l'enllumenat. Per a ells, té una importància consubstancial al moment nadalenc i a la celebració del naixement del *Niño Dios*. És espectacular, una pluja de llums de colors i garlandes de tot tipus i formes amb una gran creativitat que inunda excepcionalment els carrers.

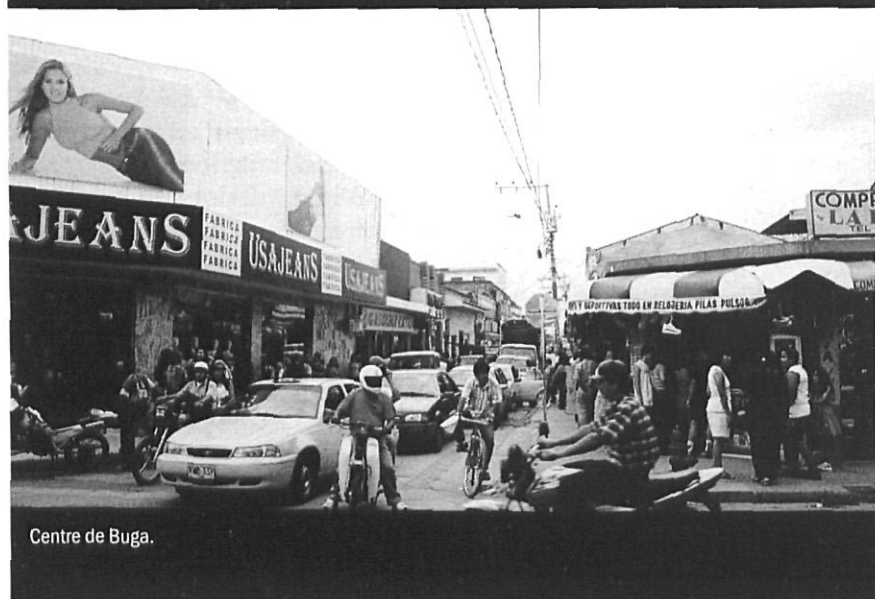




Cap d'any a Buga: cercavila amb cotxes.



"Parqueadero" vol dir pàrquing.



Centre de Buga.

Però no només això, perquè s'aprofita per treure els potentíssims equips de música de les cases als carrers, sobretot a les regions més caloroses, com ara la vall del Cauca, on vam viure gratament aquesta experiència. La música —la salsa— és un dels elements més vitals de la vida colombiana. Els carrers, els barris, els pobles d'aquestes regions fan les seves festes a la nit, i ballen fins a la matinada, sobretot quan s'acosta el 24 de desembre i les nits de Nadal i Cap d'Any. Les celebracions es palpen i es viuen intensament als carrers colombians. Les famílies, els veïns, a les cases particulars i també al carrer, resen davant els pessebres —on es representa l'escena del Naixement— les novenes, que són oracions i nadales que se celebren cada dia del 16 al 24 de desembre. I també es passegen pels carrers els *chiribicos*, nens disfressats que demanen alguna ajuda, una col·laboració.

El Cap d'Any també és una celebració especial. Durant tot el mes, es fan uns ninots que s'anomenen *año viejos* i que es cremen a mitjanit, en un ritual que representa deixar enrere l'any que ha passat per donar la benvinguda amb noves i bones energies al que comença, amb les perilloses traques, petards i focs d'artifici de rerefons que cada any provoquen ferits. La disfressa més repetida aquell Nadal va ser la d'Ossama Ben Laden; fins i tot se'n podia veure alguna amb les Torres Bessones, els avions encastats i la figura de George W. Bush. I personatges de la televisió com Homer, d'*Els Simpson*, o d'una sèrie local de molt èxit a Colòmbia com ara *Pedro El Escamoso* —igual que ho va ser *Yo soy Betty, la fea*. El dia 31 de desembre a la tarda desfilen pels carrers, als indrets on es fa aquesta celebració de l'arribada del nou any, en una mena de carnaval nadalenc. El mes de desembre també és època d'una cita obligada a Cali, a la Fira de la Canya de Sucre, amb cavalcades, concerts, toros, exposicions i desfilades semblants als nostres carnivals. Però també són famosos el Carnaval de Blancos y Negros a Pasto, al mes de gener; el Carnaval de Barranquilla, al febrer; la Feria de las Flores i Desfile de Silletteros a Medellín, a l'agost, i el Reinado Nacional de la Belleza a Cartagena, al novembre, entre d'altres.



A la Casa del Florero a Bogotà s'hi va signar la independència de Colòmbia el 20 de juliol.



Drogas (farmàcia) La Rebaja.

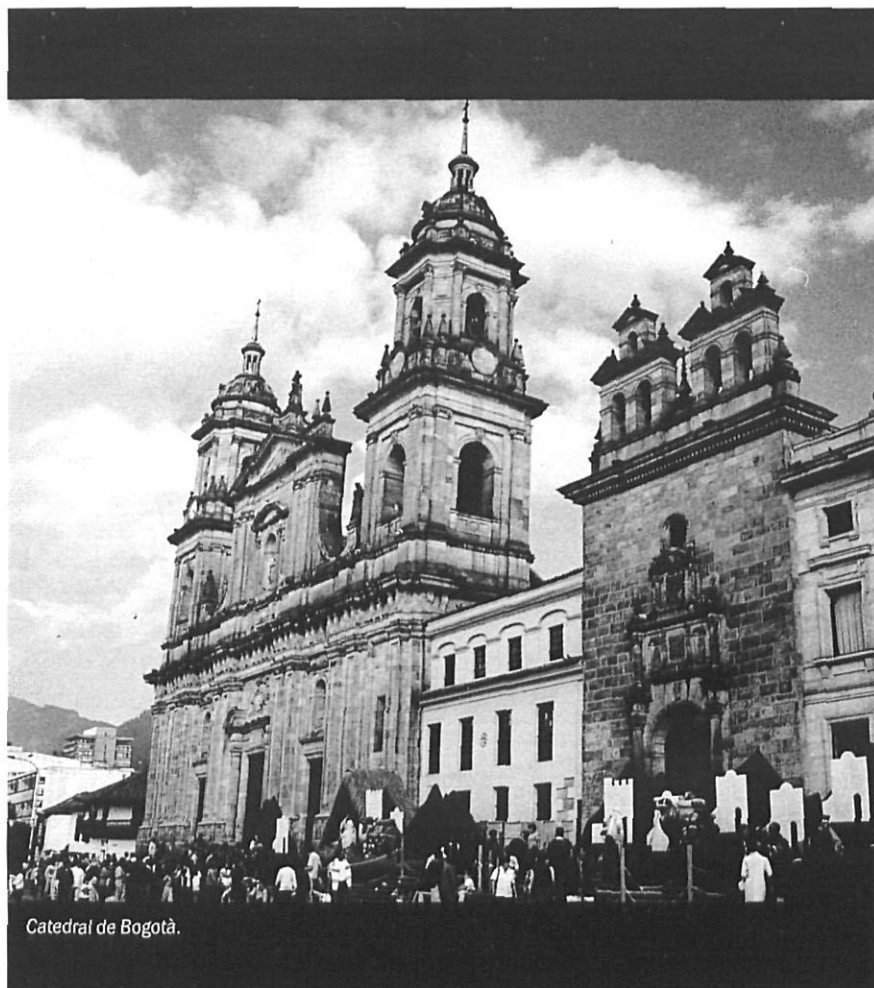


Església de San Juan Bosco a Bogotà.

Un país en guerra

Tanmateix, tot això viu amagat sota la dura tragèdia del país, sotmès a una guerra hereva de l'enfrontament civil armat que es va produir entre liberals i conservadors al 1948, anomenat La Violència, i que va causar 300.000 morts. L'únic conflicte bèl·lic que queda per resoldre, l'únic país d'Amèrica Llatina, com se sol dir ara, on encara existeix la guerra de guerrilles. Aquesta situació ha provocat dos milions de desplaçats del camp a les ciutats, instal·lats molts d'ells, la majoria, a les anomenades zones d'invasió, a les muntanyes que les envolten, en pèssimes condicions. La guerra és la base de l'economia colombiana i un negoci. Segons l'Institut de Medicina Legal i Ciències Forenses, l'any 2001 es van produir a Colòmbia 37.190 morts violentes –37.892 al 2000–, i el 80% van ser causades per arma de foc. La ciutat més violenta és Medellín, seguida de Cali i Bogotà.

La situació bèl·lica del país va empitjorar amb la decisió de l'aleshores president, Andrés Pastrana, de trencar el procés de pau amb les FARC, la guerrilla més antiga de Colòmbia, després del segrest del senador Jorge Eduardo Gechem Turbay i de la candidata presidencial Ingrid Betancourt –anteriorment, ja s'havien trencat també amb l'ELN–, i de recuperar la zona regalada a la guerrilla –la zona de distensió– del Caguán, al sud de la capital del país, amb bombardeigs a 85 zones estratègiques i el desplaçament de 13.000 soldats des de diferents regions del país. També es va retirar l'estatus polític a les FARC. Tot plegat amb el permís dels EUA, que a partir del crèdit de 1.300 milions de dòlars del Pla Colòmbia, aplicat per Bill Clinton des del 2000, facilita suport material i instrucció militar en la lluita contra la droga. Aquestes ajudes les ha ratificat en el seu mandat George W. Bush, ara també per fer front a la guerrilla amb la presidència d'Álvaro Uribe. D'altra banda, el diari espanyol *El País* anunciava aquest hivern la constitució per part d'un grup d'intel·lectuals, la majoria europeus, d'un fòrum de reflexió per implicar la UE en el pla de pau de Colòmbia. I citava unes declaracions al diari colombià *El*



Catedral de Bogotá.



Hacienda El Paraiso.

Tiempo de l'ambaixadora dels EUA a Bogotà, Anne Patterson: «Des de l'11-S, la seguretat petrolera és una prioritat per als EUA, i avui el Pròxim Orient és una zona menys segura per a nosaltres. Darrere Mèxic i Veneçuela, Colòmbia és, a la regió, el país petrolífer més important per a nosaltres».

Però l'arribada al poder d'Uribe Vélez i l'anunci de les seves dures mesures ha estat el detonant de la guerra total: l'amenaça de mort de les FARC als alcaldes, que van demanar protecció al govern; l'exèrcit d'informadors que el president pretén crear, l'estat d'excepció, que ells anomenen de *comoción*, el control de les trucades a mòbils, de comptes bancaris, dels béns, el nou impost per finançar la guerra, etc. Al cap i a la fi, el que hi perd sempre és el poble, que és el que pateix les morts, els segrestos, les desaparicions, el violent estira i arronsa d'uns i altres.

En els darrers tres anys, les FARC han enfortit les seves milícies de les zones urbanes pobres de Bogotà, Medellín, Cartagena, Cali i Barranquilla, i la seva estratègia era acostar-se a les parts perifèriques de les ciutats. Les xifres reals de combatents són incertes, encara que es parlava en aquell moment d'entre 12.000 i 17.000, amb un increment del 30% en els darrers cinc anys, tot i que des de l'exèrcit es diu que en tenen 28.000. Les FARC disposen de set blocs i cadascun té prop de 15 fronts i una columna mòbil, que és la seva principal força de combat. Per la seva part, l'exèrcit havia passat de 22.000 a 55.000 soldats professionals i uns 100.000 soldats regulars. Amb la situació creada, els colombians es troben enmig del foc creuat d'un altre gran enfrontament bèl·lic. Però, a més de les FARC, operen al país d'altres guerrilles hereves de les dotzenes que n'hi va haver: els *elenos* o l'ELN (Exèrcit d'Alliberament Nacional), i l'EPL (Exèrcit Popular d'Alliberament). A aquests, s'hi ha d'afegir les Autodefenses Unides de Colòmbia (AUC) o paramilitars, un grup d'extrema dreta que diu donar suport a l'exèrcit, però sorgit de la seva pròpia incapacitat per lluitar contra tots ells, que fa uns mesos va anunciar una suposada descomposició. Desgraciadament, les guerrilles constitueixen una

part important de la vida política colombiana i les seves arrels es remunten als anys 1940 i 1950. Tot això, barrejat amb el narcotràfic, on estan involucrats els grups mafiosos, de sicaris, i la mateixa guerrilla, fa un còctel explosiu en un país en mans de la misèria i la desocupació. I els que en surten més malparats són els camperols, que han de fugir dels seus terrenys, i els indígenes, que actualment representen al voltant de l'1% de la població colombiana. Les FARC, després de l'11-S van ser declarades organització terrorista.

Un dels sistemes d'extorsió més utilitzats al país, a més dels impostos revolucionaris, és el segrest —que en colòmbia s'anomena *plagio*. Si analitzem aquest fenomen, segons xifres del diari *El País*, de Colòmbia, veurem que l'any 2001 la guerrilla de l'ELN va desplaçar les FARC del primer lloc d'aquest trist rànquing amb 875 casos. A les FARC, se'ls atribueix 714 raptos. Aquestes xifres representen el 25% dels segrestos realitzats durant els 12 mesos de l'any. Els restants són autoria de la delinqüència (289 casos), de les autodefenses o paramilitars (259), l'EPL (42), i d'alguns grups dissidents (101). No obstant això, les autoritats no tenen constància sobre els responsables de 576 segrestos més.

No és res més que la repetició de la història de Colòmbia, de les lluites tribals fraticides i les guerres intestines pel poder, potser una reminiscència de les baralles dels cacics muisca que es van trobar els espanyols quan hi van arribar, i, de ben segur, l'herència del crioll colòmbià, que va rebre la posició intransigent dels seus colonitzadors, dels espanyols, tret que es reflecteix moltes vegades en el seu caràcter. I aquesta situació s'ha anat perpetuant fins als nostres dies amb la repartició del poder de l'oligarquia encara existent políticament entre els liberals i els conservadors —vegeu el llibre *Al pueblo nunca le toca*, del colòmbià Álvaro Salom Becerra. Els colombians continuen dominats per l'oligarquia rica i la corrupció dels polítics al poder, un fet habitual en aquests països —només cal veure Argentina—, tant com el fet que de les ajudes que poden arribar d'Europa o dels EUA mai no se'n beneficia el poble, que és el que en pateix totes les conseqüències. Per

això, la desconfiança respecte als seus governants és total i denuncien la corrupció institucional.

I el pitjor és que el conflicte no té perspectiva d'acabar. Un dels problemes és com reinserir els guerrillers, ja que el fet de ser-ho fa que obtinguin una posició social, el respecte dels seus veïns i amics, que per a ells és molt important.

Un encuentro de culturas

Els colombians, en referir-se a l'arribada dels espanyols a les seves terres, més que de *conquista* prefereixen parlar d'un *encuentro* de cultures, l'autòctona i l'espanyola, i que ells en són el resultat. La població colombiana és una de les més nombroses del continent sud-americà, però sobretot una de les més variades, seguint la tònica del país. El colòmbià és un poble amable, orgullós d'ell mateix, de la seva terra, obert, hospitalari, alegre, decidit, fort, optimista malgrat tot, de sang calenta i intel·ligent, emprenedor i treballador. És molt conegut un programa de televisió titulat *La Tele* en què ironitzaven sobre ells mateixos: «¡Oye tu! Maldito chibchombiano. Abre los ojos, despierta a la realidad. El país se te viene encima», deia un dels seus eslògans. Mestissos (58%), blancs (20%), mulatos (14%), negres (4%) i indígenes (1%) es barregen i conviuen. I això es reflecteix en la seva amalgama de manifestacions culturals distintes a cada zona del país. La música i el ball són l'expressió dels sentiments propis de cada regió. La *cúmbia*, el ball nacional, és originària de la costa Atlàntica, on també hi ha el *mapalé*, el *merengue*, el *porro* i el *bullerengue*. De la costa andina, són el *bambuco*, el *sanjuanero*, la *guabina*, la *dansa*, la *contradansa*, tots d'influència espanyola. El *vallenato*, més conegut darrerament gràcies al cantant colòmbià Carlos Vives, és l'expressió folklòrica del camp. I a tot això s'afegeix, imprescindible, la salsa. Tothom balla una salsa pura, autèntica, diferent a la cubana o porto-riquenya, per exemple. La música, el ritme, són implícits a la seva idiosincràsia, a les seves arrels, als seus orígens, a la sang, és com un ritual, gairebé una religió.

D'altra banda, les civilitzacions colombianes són totalment desconegudes fora del seu país. A Colòmbia hi ha

tres jaciments arqueològics importants: San Agustín, Tierradentro i Ciudad Perdida. Entre les cultures precolombines més destacades que van poblar la regió andina i les costes del Pacífic i l'Atlàntic, hi ha la Tayrona, Sinú, Muisca, Quimbaya, Toliroa, Calima, Tierradentro, San Agustín, Nariño i Tumaco. San Agustín és un dels centres cerimonials més extraordinaris d'Amèrica del Sud, amb centenars d'estàtues monolítiques i tombes. A Tierradentro, els indígenes van construir cambres mortuòries subterrànies, úniques al continent. La cultura muisca, també anomenada *txibtxa* perquè formava el grup més important de la família lingüística que té aquest mateix nom, va ser molt coneguda per la famosa llegenda d'El Dorado, que no es referia al tresor que utòpicament buscaven els espanyols, sinó a tota una altra qüestió cultural relacionada amb els seus ritus i creences ancestrals, però això mereixeria un altre reportatge. La tayrona es va considerar durant molt de temps una de les antigues civilitzacions indígenes més avançades, i la seva capital, Ciutat Perduda, és també una de les més antigues que s'han trobat a Amèrica, al cor de la selva tropical. Després, amb la colonització, el Virregnat de Nueva Granada va arribar a aplegar els territoris de les actuals Colòmbia, Panamà, Veneçuela i Equador, que amb la independència després de la campanya alliberadora de Simón Bolívar, al 1819, es va anomenar la Gran Colòmbia. Però aquest *encuentro* ha travessat l'Atlàntic en sentit invers. Colòmbia pateix unes alarmants xifres de pobresa. La crisi econòmica i social dels últims tres anys ha fet que els pobres hagin passat del 50% al 65%, segons dades del Departament Nacional de Planejament de Colòmbia, és a dir, 24 milions del total de la població —estimada en 42 milions d'habitants—, dels quals 9 es troben en situació d'indigència, de misèria. Al camp, les coses són pitjors que a la ciutat i el nivell de pobresa arriba al 80%, i un de cada cinc nens té desnutrició crònica. Un de cada quatre colombians no disposa de mitjans suficients per satisfer les necessitats bàsiques. El 10% més ric del país és 60 vegades superior al de la massa pobra, una desigualtat agreujada en els últims 10 anys.

Els colombians surten a fer les Espanyes

Colòmbia hauria de ser un país ric, com molts altres de la zona. Té atractius de tota mena, sobretot turístics, comerç, indústria i agricultura. És l'únic que està envoltat de dos oceans, l'Atlàntic i el Pacífic, i amb una part de costa del mar Carib. És productor o exportador d'or, maragdes, cafè, bananes, flors, petroli i derivats, tèxtils, químics, equípaments i material de transport, materials plàstics, carbó i roba, entre d'altres, i disposa d'una indústria més que remarcable. Una altra contradicció.

A primers del 2002, la puja del salari mínim en el sector privat va quedar en 309.000 pesos colombians (uns 180 euros al canvi en aquell moment), cosa que va representar un augment del 8,54% i va afectar uns tres milions de treballadors. El cost de la vida va créixer un 7,65% durant el 2001 i la projecció pel 2002 estava en el 6%. Com diu Luis Fernando, un jove repartidor de *mazamorra* (blat de moro), «traga o se muere de hambre; así es Colombia». És a dir, endavant i a sobreviure com sigui.

La difícil situació política, social i econòmica fa que el colombià desitgi emigrar, i les seves destinacions preferides són els EUA, Canadà, l'Estat espanyol i Itàlia. L'Estat espanyol i Catalunya s'han convertit en els darrers anys en una de les vies de sortida de la immigració hispana. Els anys 1999 i 2000 hi van arribar uns 50.000 colombians, segons fonts de l'Associació Espanyola de Solidaritat i Cooperació amb Colòmbia (AESCO), i unes 600.000 van emigrar entre 1998 i l'any passat, dels quals 80.000 tenien estudis universitaris. El Departament Nacional de Planejament afegeix que uns altres 5.200 que no van tornar, dels 2,6 milions que van sortir en el darrer trienni, tenien tres anys d'educació superior; una fuga de cervells. L'estudi també afirma que el 41% dels colombians consultats se'n vol anar i el 60% té un familiar o un amic que ja ha marxat.

Ja més de cinc-cents anys després de l'*encuentro*, es produeix un procés a la inversa. I si abans es deia que els espanyols anaven a fer les Amèriques, ara els colombians es troben entre els col·lectius d'immigrants que surten a fer les Espa-

nyes. Per a ells, continua sent «la mare pàtria», i aquesta els ha d'acollir amb els braços tan oberts com fan ells. No entenen el contrari.

Els colombians marxen i volen marxar del seu país. L'èxode és en massa. I Catalunya es troba entre aquestes destinacions. Uns 600 ciutadans colombians viuen a les comarques gironines, on trobem dues entitats de suport a aquest país: d'una banda, l'Associació Cultural Huel·las de Colòmbia, que té la seu a Salt, i dóna suport i assessorament als immigrants colombians per contribuir a la seva integració social i laboral. I difon la cultura colombiana per ajudar a canviar la imatge del seu país a l'exterior. D'una altra part, Amics de Colòmbia, amb seu a Girona, és una entitat formada per pares adoptants de nens colombians que col·labora en petits projectes per a infants i adolescents en aquest país. Però molts i moltes cauen en les xarxes d'immigració il·legal. Pensen que surten de l'infern per anar al paradís, com tants immigrants d'altres llocs. Però aquí es troben amb una realitat diferent. I quan algú et diu allà «Si nosaltres, quan veniu aquí, us obrim les portes de casa nostra i us ho oferim tot, ¿per què quan nosaltres anem a Espanya se'ns tracta malament?» es refereix a l'exigència del visat per entrar a l'Estat espanyol, igual que a qualsevol país de la Unió Europea. Durant el Nadal de 2001, va ser molt colpidora la notícia d'un colombià que va ser retornat al seu país i va estar en estat de coma de la pallissa que havia rebut abans que la policia el deixés a l'avió. Si són milers els que entren a la recerca d'oportunitats, són centenars els que se'n tornen, però no desisteixen, tornaran a provar-ho, tot i els impediments. «Els espanyols van venir aquí a emportar-s'ho tot, i ara ens toca a nosaltres anar a provar-ho almenys», diuen ells.

Un informe de l'agència Ancol assegurava que la gran qualitat professional dels colombians és reconeguda pels empresaris espanyols, ja sigui en oficis tan modestos com pintar façanes de cases i edificis, recol·lectar fruites o feines domèstiques, i l'identifiquen com un treballador exemplar i excel·lent ciutadà. Precisament, el principal grup ocupacional el constitueixen els comerciants, estudiants i mestresses de casa. Els segueixen

els professionals, els tècnics especialitzats i els que es dediquen als serveis generals. Els delinqüents colombians només representaven al 2001 l'1,02% dels més de 80.000 colombians que vivien a l'Estat. I hi havia 145 becats, 459 que amb molt d'esforç pagaven els seus estudis, al voltant de 2.000 professionals joves que destacaven, 422 artistes, 262 refugiats i 20.000 homes i dones que havien format família amb ciutadans catalans i espanyols. El mateix ambaixador de l'Estat espanyol a Colòmbia, Yago Pico de Coaña, assenyalava que el treballador i el professional colombià és un dels millors del continent, i que l'experiència com a treballador a l'Estat ha sigut força positiva. Tenen en contra, però, les xifres que també indica aquesta agència, segons les quals en aquelles dates hi havia 1.786 colombians detinguts a les presons, que representava el segon lloc d'empresonats després del Marroc. I s'ha de reconèixer que el 90% de les detencions de colombians té a veure amb el tràfic de drogues.

Les cues per demanar el visat d'entrada als països europeus continuen, com ja passava a les ambaixades francesa, italiana o holandesa, malgrat que sembla que el govern colombià havia demanat que es neguessin. I també a l'espanyola, on van augmentar en aquelles dates encara més amb la decisió de seguir les recomanacions de la Unió Europea. La situació, per tant, s'ha complicat força per marxar del país per millorar. I això ja ha fet que en aquest any 2002 s'hagin reduït les sortides. Els primers dies de vigència d'aquesta normativa les xifres de 480 viatgers diaris ja van baixar a 170 amb visat.

Fins i tot l'escriptor Gabriel García Márquez i d'altres intel·lectuals colombians com Álvaro Mutis, Fernando Vallejo, William Ospina, Héctor Abad i Fernando Botero van adreçar una carta al president Aznar «contra la ignomínia» de la mesura de demanar visat també als colombians i van reclamar un millor tracte als fills de «la mare pàtria», o això es pensen ells, n'estan convençuts.

Aquest és el Macondo, un paradís perdut, una terra per sobreviure, i ho seguirà sent, igual que nosaltres som com som i res ni ningú podrà canviar això.